

การพัฒนาตัวบ่งชี้จิตวิญญาณความเป็นครู ของครูสังกัดสำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

Developing Indicators of Spirituality of Teachers under the Office of the Basic Education Commission

อมรรัตน์ แก่นสาร¹ วัลนิกา ฉลากบาง² วาโร เฟ่งสวัสดิ์³ และ พรเทพ เสถียรนพเก้า⁴

Amornrat Kaensan,¹ Wannika Chalabang,² Waro Phengsawat,³
and Pornthep Steannoppakao⁴

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาตัวบ่งชี้จิตวิญญาณความเป็นครู ของครูสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2) ตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของตัวบ่งชี้จิตวิญญาณความเป็นครู ของครูสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่พัฒนาขึ้นกับข้อมูลเชิงประจักษ์ การดำเนินการวิจัย มี 3 ระยะ ประกอบด้วย ระยะที่ 1 การกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย โดยศึกษาเอกสาร งานวิจัย และการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน ระยะที่ 2 การพัฒนาตัวบ่งชี้จิตวิญญาณความเป็นครู โดยสอบถามผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 17 คน ใช้เทคนิคเดลฟายแบบปรับปรุง 3 รอบ และระยะที่ 3 การทดสอบความสอดคล้องของโมเดลโครงสร้างตัวบ่งชี้จิตวิญญาณความเป็นครู ของครูสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกับข้อมูลเชิงประจักษ์ กลุ่มตัวอย่าง เป็นครูที่ได้รับคัดเลือกในโครงการครูดีในดวงใจของคุรุสภา และโครงการยอดครูผู้มีอุดมการณ์และจิตวิญญาณครู ประจำปี 2555-2557 จำนวน 535 คน ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามประมาณค่า 5 ระดับ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการหาค่าสถิติพื้นฐาน วิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันด้วยโปรแกรมลิสเรล (LISREL)

ผลการวิจัยพบว่า 1) จิตวิญญาณความเป็นครู ของครูสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย 7 องค์ประกอบหลัก 23 องค์ประกอบย่อย และ 135 ตัวบ่งชี้ ประกอบด้วย ด้านความผูกพันระหว่างครูกับศิษย์ จำนวน 14 ตัวบ่งชี้ ด้านความรักและศรัทธาในวิชาชีพ จำนวน 19 ตัวบ่งชี้ ด้านการมีจิตวิทยาในการสอน จำนวน 24 ตัวบ่งชี้ ด้านการเป็นแบบอย่างที่ดี จำนวน 22 ตัวบ่งชี้ ด้านการมีคุณธรรม และจริยธรรม จำนวน 22 ตัวบ่งชี้ ด้านการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ จำนวน 19 ตัวบ่งชี้ และด้านการมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีและมีความเป็นกัลยาณมิตร จำนวน 15 ตัวบ่งชี้ 2) โมเดลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของตัวบ่งชี้จิตวิญญาณความเป็นครู ของครูสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ($\chi^2 = 44.53$, $df = 45$, $P = 0.989$, $GFI = 0.99$, $AGFI = 0.95$, $RMSEA = 0.000$, $CN = 818.29$) เมื่อพิจารณาค่าน้ำหนักขององค์ประกอบเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยเป็น ดังนี้ 1) ด้านการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ (2.32) 2) ด้านการมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีและมีความเป็นกัลยาณมิตร (2.29) 3) ด้านการเป็นแบบอย่างที่ดี (2.23) 4) ด้านการมีจิตวิทยาในการสอน (2.22) 5) ด้านความรักและศรัทธาในวิชาชีพ (2.21) 6) ด้านการมีคุณธรรม และจริยธรรม (1.75) และ 7) ด้านความผูกพันระหว่างครูกับศิษย์ (1.00) ตามลำดับ

คำสำคัญ : การพัฒนา ; ตัวบ่งชี้ ; จิตวิญญาณความเป็นครู

¹ นักศึกษาปริญญาเอก สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, Doctoral Student in Education Administration and Development, Faculty of Education, Sakon Nakhon Rajabhat University

^{2,3} ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, Assistant Professor, Faculty of Education, Sakon Nakhon Rajabhat University

⁴ อาจารย์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, Lecturer, Faculty of Education, Sakon Nakhon Rajabhat University

ABSTRACT

The purposes of this study were: 1) to develop indicators of spirituality of teachers under the Office of the Basic Education Commission, and 2) to examine whether the confirmatory factor analysis model of the indicators of spirituality of teachers under the Office of the Basic Education Commission has a goodness-of-fit with the empirical data. The study was conducted in 3 phases. A research conceptual framework was constructed in phase 1 by analyses of related documents and literature and interviews with 9 academic experts. Phase 2 - developing indicators of spirituality of teachers by inquiries from 17 experts using the modified Delphi technique for 3 rounds. Phase 3 - using a goodness-of-fit test in comparison of structural equation modeling of teacher's spirituality indicators with the empirical data. A sample was 535 teachers who were selected on the project of good and beloved teachers by the Teachers Council of Thailand and on the project of teachers with great ideal and spirituality for years 2012-2014. The instrument used in data collection was a 5-rating scale questionnaire. Data were analyzed using basic statistics. Confirmatory factor analysis was conducted using LISREL.

Findings of the study revealed as follows. 1) Spirituality of teachers under the Office of the Basic Education Commission comprised 7 main elements, 23 sub elements, and 135 indicators. As for the indicators, they comprised the following: 14 indicators of relationship between teacher and student, 19 indicators of love and faith in the teaching profession, 24 indicators of having the psychology in teaching, 22 indicators of being a good model, 22 indicators of having virtue and ethics, 19 indicators of being in compliance with the role, and 15 indicators of having good human relationships and amicable relations. 2) The confirmatory factor analysis model of indicators of spirituality of teachers under the Office of the Basic Education Commission had goodness-of-fit with the empirical data ($\chi^2 = 44.53$, $df = 45$, $P = 0.989$, $GFI = 0.99$, $AGFI = 0.95$, $RMSEA = 0.000$, $CN = 818.29$). As for the arrangement of factor loadings of components in descending order, the results were as follows: 1) being in compliance with the role (2.32), having good human relationships and amicable relations (2.29), 3) being a good model (2.23), 4) having the psychology in teaching (2.22), 5) love and faith in the teaching profession (2.21), 6) having virtue and ethics (1.75), and 7) relationship between teacher and student (1.00) respectively.

Keywords : Development ; Indicator ; Teacher's Spirituality

บทนำ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ.2555-2559) ได้กำหนดเป้าหมายสำคัญโดยเน้นคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนาทุกด้าน และเน้นการปลูกฝังจิตใจที่มีคุณธรรม จริยธรรม (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2553) แสดงให้เห็นว่าการศึกษาคือปัจจัยที่สำคัญที่สุดของการพัฒนาคน เพราะการศึกษาพัฒนาคนให้เป็นคนดีมีคุณภาพ ผู้ที่ทำหน้าที่สำคัญส่วนหนึ่งในการจัดการศึกษาคือครู ซึ่งเป็นผู้จัดกระบวนการเรียนรู้และส่งเสริมคุณภาพการศึกษา ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ประสบการณ์และทักษะที่จำเป็น การกิจที่สำคัญยิ่งของผู้ประกอบวิชาชีพครู คือการสอน โดยเป็นกระบวนการที่ผสม

ผสานระหว่างศาสตร์และศิลป์ (นิตยา พรหมพินิจ. 2558 ; อ้างอิงมาจาก ยนต์ ชุ่มจิต. 2553) เพื่อพัฒนาคนให้เป็นทรัพยากรที่มีคุณภาพในการพัฒนาสังคมและประเทศชาติต่อไปรอบทิศทาง การพัฒนาการศึกษา ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ.2550-2554) ที่สอดคล้องกับแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติฉบับที่ 11 (พ.ศ.2555-2559) พบว่า ประเด็นการผลิตและพัฒนาครู ไม่สอดคล้องกับการปฏิบัติจริง ความศรัทธาต่อวิชาชีพครู มีน้อย ทำให้คนดี คนเก่ง ไม่ต้องการเป็นครู ทำให้ขาดครูที่มีคุณภาพ ดังนั้นจะต้องพัฒนาและฟื้นฟูให้สถาบันผลิตครูมีประสิทธิภาพ ครูทุกคนมีจิตวิญญาณความเป็นครู มีความตระหนัก ในวิชาชีพ มีวิสัยทัศน์ มีความรู้ความสามารถและทักษะตามมาตรฐานวิชาชีพ ซึ่งเป็นภารกิจที่สำคัญของครูต่อการพัฒนาศิษย์ ครูต้องทุ่มเท เสียสละ อุทิศตนในการจัดการศึกษาแก่ศิษย์ ด้วยความรัก

ความเมตตา และความปรารถนาดีต่อศิษย์ทุกคน เพื่อให้ศิษย์มีความเพียรพร้อมด้านวิชาการ คุณธรรม จริยธรรม สามารถดำรงตนท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ในยุคโลกาภิวัตน์และ ในอนาคตได้ แม้ว่าในปัจจุบันจะมีสื่อและแหล่งเรียนรู้มากมายที่เด็กและเยาวชนสามารถค้นคว้าได้ด้วยตนเอง แต่ครูยังคงมีความสำคัญเป็นอันดับแรกในการอบรม สั่งสอน อีกทั้งยังเป็นผู้ชี้แนะให้เกิดกระบวนการคิด และมีวิจารณญาณที่สามารถเลือกรับข้อมูลสารสนเทศที่เป็นประโยชน์ พร้อมกับการดำรงตนให้เป็นแบบอย่างที่ดีด้วยจิตวิญญาณความเป็นครู ที่ต้องยึดถือปฏิบัติเพื่อเกียรติและศักดิ์ศรีแห่งวิชาชีพครู เพื่อสร้างความเชื่อมั่นศรัทธาในวิชาชีพครู และเป็นแบบอย่างที่ดีของสังคม (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2555)

จิตวิญญาณเป็นเอกลักษณ์หรือปัจเจกบุคคลเป็นตัวตนที่มีลักษณะเฉพาะของแต่ละบุคคลที่เกิดจากความคิด ความรู้สึก และการตัดสินใจที่สะท้อนให้เห็นความปรารถนาของตนเองทำให้เกิดความเชื่อ นำไปสู่พฤติกรรม หรือการปฏิบัติ การมีคุณธรรม จริยธรรม มโนธรรมรู้จักผิดชอบชั่วดี (พจนี สมกำลัง. 2556) การมีจิตใจสูงซึ่งโดยหน้าที่ของครู คือ รับผิดชอบในการปลูกฝังจิตสำนึกต่างๆ แก่ศิษย์ และครูต้องมีจริยธรรม เป็นผู้นำทางวิญญาณ (จิต) หรือเป็นที่ปรึกษาด้านจิตวิญญาณ ไม่เพียงแต่สอนวิชาการซึ่งบรรจุไว้ในหลักสูตรของการศึกษาทั่วไปเท่านั้น (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2555)

การศึกษาในยุคปัจจุบันแม้จะสูงแต่ก็ไม่เกี่ยวข้องกับจิตวิญญาณไม่สามารถลดทอนให้น้อยลงได้ เป็นไปในทางวัตถุเสียส่วนใหญ่ จึงกลายเป็นทางแห่งความเห็นแก่ตัว ยิ่งเรียนยิ่งฉลาดและยิ่งฉลาดยิ่งเห็นแก่ตัว รุกฉลวยสิทธิและประโยชน์ของผู้อื่น เป็นการเบียดเบียนกัน ต้องสอนผู้เรียนให้เข้าใจชีวิตให้ถูกต้อง อยู่อย่างพอเพียงในวัตถุสามารถมองเห็นโทษ และออกมาจากความเห็นแก่ตัวของวัตถุนิยม ปัญหาจะไม่เกิดขึ้น เพราะคนเราเลิกละความเห็นแก่ตัวได้ ดังนั้นครูที่ทำได้ดีทั้งการสอนและการอบรมจะมีลักษณะแห่งความเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ (ทองหล่อ วงษ์ธรรมมา. 2555) ซึ่งเป็นที่ต้องการและยอมรับของสังคมโดยมีความรู้ ความคิด เจตคติและพฤติกรรมการแสดงออกที่ดีเป็นประโยชน์ตามกรอบของจริยธรรม คุณธรรม ค่านิยม จาริด ประเพณี วัฒนธรรม และความคาดหวังของสังคมอันเป็นองค์รวมธาตุแท้ของบุคคลผู้รู้ค้นหา สร้างสรรค์ ถ่ายทอด ปลูกฝังและเป็นแบบอย่างที่ดีของสังคม

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะวิจัยเรื่อง การพัฒนาตัวบ่งชี้จิตวิญญาณความเป็นครู ของครูสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ทั้งนี้จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า มีนักวิชาการได้กล่าวถึง

จิตวิญญาณความเป็นครูแต่ยังไม่มีการศึกษาเกี่ยวกับตัวบ่งชี้จิตวิญญาณความเป็นครูที่ชัดเจน และเพื่อนำผลจากการวิจัยไปเป็นแนวทางในการส่งเสริมการมีคุณธรรมจริยธรรม ความศรัทธาในวิชาชีพครูและพัฒนาความเป็นครู เพื่อให้สังคมได้ครูที่มีความเป็นครูอย่างแท้จริงต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

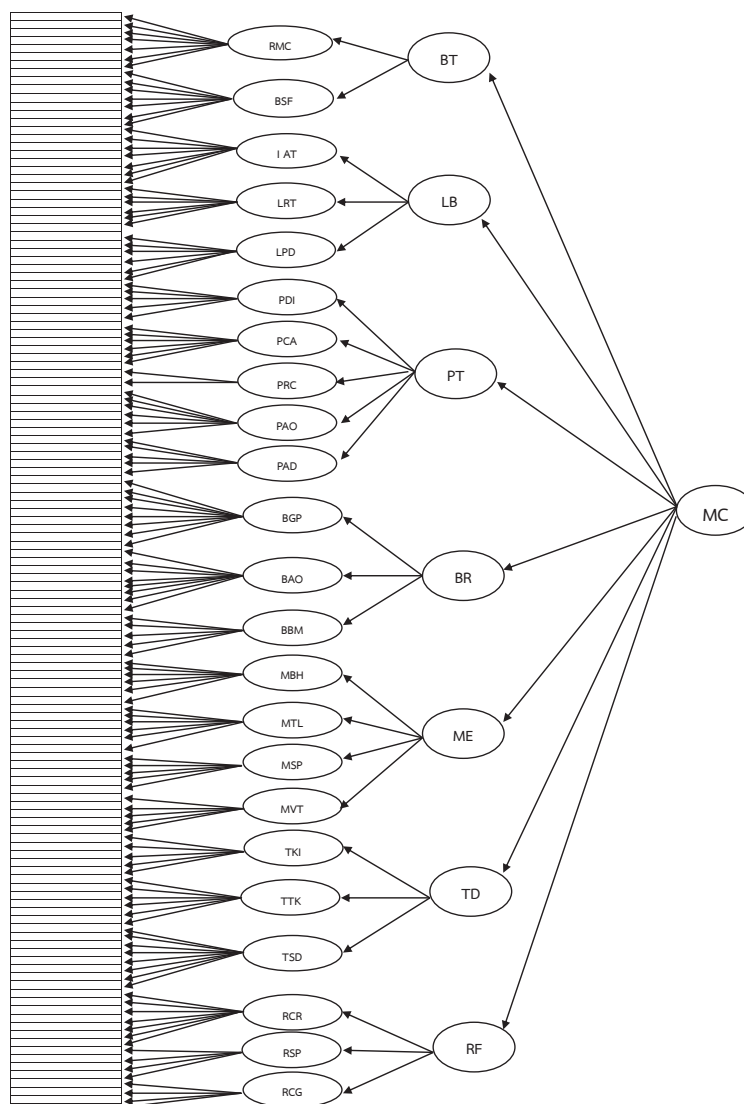
1. เพื่อพัฒนาตัวบ่งชี้จิตวิญญาณความเป็นครู ของครูสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
2. เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องโมเดลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของตัวบ่งชี้จิตวิญญาณความเป็นครู ของครูสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกับข้อมูลเชิงประจักษ์

สมมติฐานการวิจัย

โมเดลตัวบ่งชี้จิตวิญญาณความเป็นครู ของครูสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่พัฒนาขึ้นมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์

กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาจิตวิญญาณความเป็นครู โดยนำแนวคิด ทฤษฎี เอกสารงาน และวิจัยที่เกี่ยวข้อง เช่น ดุษฎี โยเหลา และคณะ (2555) และ กิตตินันท์ โนสุ (2557) มาสังเคราะห์องค์ประกอบของจิตวิญญาณความเป็นครู และนำมาเป็นกรอบแนวคิดการวิจัยเกี่ยวกับตัวบ่งชี้จิตวิญญาณความเป็นครู 7 องค์ประกอบหลัก 23 องค์ประกอบย่อย ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

อักษรย่อใช้แทนองค์ประกอบหลักและองค์ประกอบย่อย

MC แทน จิตวิญญาณความเป็นครู ของครูสังกัด
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

BT แทน องค์ประกอบหลักด้านความผูกพันระหว่างครู
กับศิษย์ ประกอบด้วย 2 องค์ประกอบย่อย

BMC แทน องค์ประกอบย่อยรักและเมตตาต่อศิษย์

BSF แทน องค์ประกอบย่อยการพัฒนาชีวิตศิษย์ให้มี
ความก้าวหน้า

LB แทน องค์ประกอบหลักด้านความรักและศรัทธา
ในวิชาชีพ ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบย่อย

LAT แทน องค์ประกอบย่อยการมีทัศนคติที่ดีต่อวิชาชีพ

LRT แทน องค์ประกอบย่อยการรักษาชื่อเสียงวิชาชีพ

LPD แทน องค์ประกอบย่อยการพัฒนาวิชาชีพ

PT แทน องค์ประกอบหลักด้านการมีจิตวิทยาในการสอน
ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบย่อย

PDI แทน องค์ประกอบย่อยการยอมรับความแตกต่าง
ระหว่างบุคคล

PCA แทน องค์ประกอบย่อยการสร้างบรรยากาศในชั้นเรียนได้ดี

PRC แทน องค์ประกอบย่อยการเสริมแรงในชั้นเรียน

PAO แทน องค์ประกอบย่อยการเห็นคุณค่าของตนเองและผู้อื่น

PAD แทน องค์ประกอบย่อยการปรับตัวได้อย่างเหมาะสม

BR แทน องค์ประกอบหลักด้านการเป็นแบบอย่างที่ดี
ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบย่อย

BGP แทน องค์ประกอบย่อยการมีบุคลิกภาพที่ดี

BAO แทน องค์ประกอบย่อยการมีกิริยา วาจา สุภาพ เรียบร้อย

BBM แทน องค์ประกอบย่อยการมีสุขภาพกายและใจ
ที่สมบูรณ์ แข็งแรง

ME	แทน องค์ประกอบหลักด้านการมีคุณธรรม และ จริยธรรม ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบย่อย
MBH	แทน องค์ประกอบย่อยความซื่อสัตย์สุจริต
MTL	แทน องค์ประกอบย่อยความอดทนอดกลั้น
MSP	แทน องค์ประกอบย่อยความรับผิดชอบ
MVT	แทน องค์ประกอบย่อยการยึดมั่นปฏิบัติในคุณงามความดี
TD	แทน องค์ประกอบหลักด้านการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบย่อย
TKI	แทน องค์ประกอบย่อยการมีความรู้ในหลักสูตร เนื้อหาวิชาที่สอน
TTK	แทน องค์ประกอบย่อยการถ่ายทอดความรู้ตามหลักวิชาการ
TSD	แทน องค์ประกอบย่อยการอบรมสั่งสอนศิษย์
RF	แทน องค์ประกอบหลักด้านการมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี และมีความเป็นกัลยาณมิตร ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบย่อย
RCR	แทน องค์ประกอบย่อยการสร้างความสัมพันธ์อันดี และร่วมมือกับชุมชน
RSP	แทน องค์ประกอบย่อยการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน
RCG	แทน องค์ประกอบย่อยการร่วมมือกับทางราชการ เพื่อพัฒนาชุมชน

วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัยเป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methodology) ประกอบด้วย การวิเคราะห์เอกสารและงานวิจัย การสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ เทคนิคเดลฟายแบบปรับปรุง และการวิจัยเชิงสำรวจ วิเคราะห์ข้อมูลโดยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ และโปรแกรมลิสเรล (LISREL) ดังนี้

ระยะที่ 1 กำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย โดยศึกษา เอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับจิตวิญญาณความเป็นครู และ สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ระยะนี้ คือ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง เพื่อสัมภาษณ์ ความคิดเห็นเกี่ยวกับจิตวิญญาณความเป็นครูจากผู้ทรงคุณวุฒิ แล้วนำมาวิเคราะห์และตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาความเหมาะสม และความสอดคล้องของพฤติกรรมบ่งชี้จิตวิญญาณความเป็นครู

ระยะที่ 2 พัฒนาตัวบ่งชี้ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ระยะนี้ คือ แบบสอบถามโดยใช้เทคนิคเดลฟายแบบปรับปรุง 3 รอบ จากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 17 คน รอบที่ 1 ส่งแบบสอบถามชนิด เลือกตอบเห็นด้วย-ไม่เห็นด้วย พร้อมคำถามปลายเปิดของแต่ละ ตอน เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ สถิติที่ใช้ คือ ร้อยละ โดยเลือกประเด็นที่ผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยร้อยละ 80 ขึ้นไป

และข้อเสนอแนะเพิ่มเติมของผู้เชี่ยวชาญมาสร้างเป็นแบบสอบถาม ชนิดมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ในรอบที่ 2 และ 3 แล้วนำมา วิเคราะห์ด้วยค่ามัธยฐาน และค่าพิสัยระหว่าง ควอไทล์ โดยคัดเลือก ข้อที่มีความเหมาะสมและสอดคล้องกันในระดับมาก จนได้ฉันทามติ ระยะที่ 3 ตรวจสอบตัวบ่งชี้กับข้อมูลเชิงประจักษ์เครื่องมือ ที่ใช้ในการวิจัยในระยะนี้ คือ แบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณ ค่า 5 ระดับ เพื่อสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับความเหมาะสมของ ตัวบ่งชี้ มีข้อคำถาม รวมทั้งสิ้น 135 ข้อ โดยการวิเคราะห์ องค์ประกอบเชิงยืนยันด้วยโปรแกรมลิสเรล (LISREL) ประชากร ได้แก่ ครูที่ได้รับการคัดเลือกครูดีในดวงใจและโครงการตามรอยเกียรติยศ ครูผู้มีอุดมการณ์และจิตวิญญาณครู ประจำปี 2555 - 2557 จำนวน 665 คน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูที่ได้รับคัดเลือกครูดี ในดวงใจ และโครงการยอดครูผู้มีอุดมการณ์และจิตวิญญาณครู ประจำปี 2555-2557 จำนวน 535 คน ซึ่ง Comrey & Lee (1992 ; อ้างอิงมาจาก กัลยา วานิชย์บัญชา. 2551) ได้ให้ข้อเสนอแนะ ในการวิเคราะห์องค์ประกอบว่า ถ้าใช้ขนาดตัวอย่าง 500 คน ความเหมาะสมของการวิเคราะห์จะดีมาก ดังนั้นผู้วิจัยจึงใช้ กลุ่มตัวอย่างเท่ากับ 535 คน ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (วาโร เฟิงส์วส์. 2551)

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วยแบบสอบถามผู้เชี่ยวชาญโดยเทคนิคเดลฟาย แบบปรับปรุง รอบที่ 1 สถิติที่ใช้ คือ ร้อยละ เพื่อวิเคราะห์เนื้อหา ในแบบสอบถามผู้เชี่ยวชาญ ในรอบที่ 2 และ 3 สถิติที่ใช้คือ ค่ามัธยฐาน ค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ เพื่อวิเคราะห์ความคิดเห็น ของผู้เชี่ยวชาญเพื่อนำมาสร้างแบบสอบถามที่ใช้กับกลุ่มตัวอย่าง การตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างโมเดลโครงสร้างตัวบ่งชี้ จิตวิญญาณความเป็นครูกับข้อมูลเชิงประจักษ์ สถิติที่ใช้คือ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าความเบ้และความโด่ง เพื่อดูลักษณะ การแจกแจงของข้อมูล การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัว บ่งชี้โดยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน และวิเคราะห์เพื่อ ตรวจสอบความสอดคล้องของตัวบ่งชี้จิตวิญญาณความเป็นครู ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยใช้โปรแกรมลิสเรล (LISREL)

สรุปผลการวิจัย

1. จิตวิญญาณความเป็นครู ของครูสังกัดสำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานประกอบด้วย 7 องค์ประกอบ หลัก 23 องค์ประกอบย่อย 135 ตัวบ่งชี้ จำแนกเป็น 1) ความผูกพัน ระหว่างครูกับศิษย์ มี 2 องค์ประกอบย่อย 14 ตัวบ่งชี้ 2) ความรัก และศรัทธาในวิชาชีพ มี 2 องค์ประกอบย่อย 19 ตัวบ่งชี้ 3) การมี จิตวิทยาในการสอน มี 5 องค์ประกอบย่อย 24 ตัวบ่งชี้ 4) การเป็น

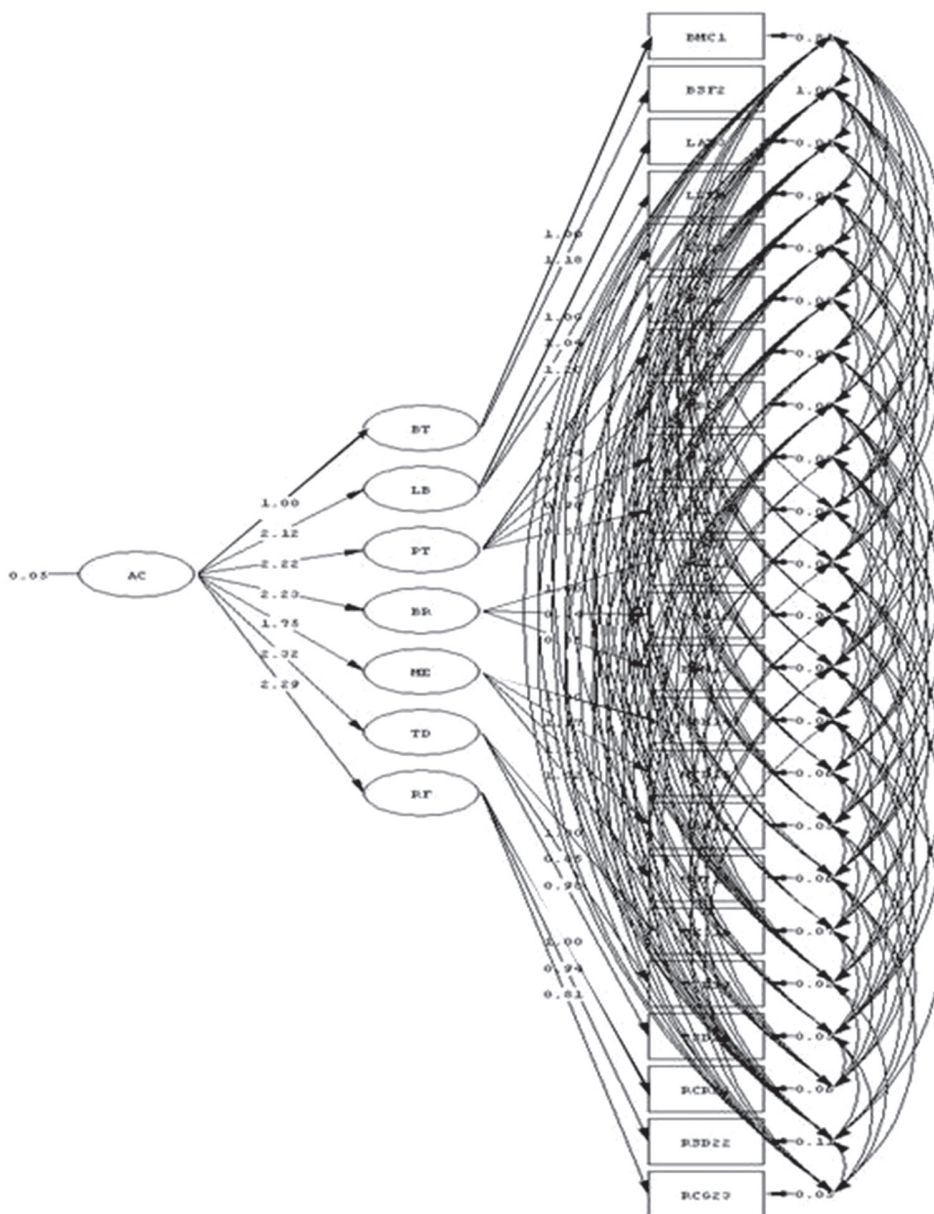
แบบอย่างที่ดี มี 3 องค์ประกอบย่อย 22 ตัวบ่งชี้ 5) การมีคุณธรรม และจริยธรรม มี 4 องค์ประกอบย่อย 22 ตัวบ่งชี้ 6) การปฏิบัติตาม บทบาทหน้าที่ มี 3 องค์ประกอบย่อย 19 ตัวบ่งชี้ และ 7) การมี มนุษยสัมพันธ์ที่ดีและมีความเป็นกัลยาณมิตร มี 3 องค์ประกอบ ย่อย 15 ตัวบ่งชี้ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับสอง เพื่อพัฒนาตัวบ่งชี้จิตวิญญาณความเป็นครู ของครู สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ตัวบ่ง ชี้	น้ำหนัก องค์ประกอบ b (SE)	สัมประสิทธิ์ การ พยากรณ์ (R ²)	สัม ประสิทธิ์ คะแนน องค์ ประกอบ (FS)	ความ คลาด เคลื่อน ของ ตัวบ่งชี้ (e)
การวิเคราะห์อันดับสอง				
BT	1.00 ^{**} (0.00)	-0.08	-	-
LB	2.21 ^{**} (0.20)	1.01	-	-
PT	2.22 ^{**} (0.19)	0.98	-	-
BR	2.23 ^{**} (0.20)	1.04	-	-
ME	1.75 ^{**} (0.16)	0.98	-	-
TD	2.32 ^{**} (0.22)	0.98	-	-
RF	2.29 ^{**} (0.21)	1.00	-	-

Chi-square = 44.53, df = 45, p = 0.49194, GFI = 0.99, AGFI = 0.95, RMSEA = 0.000, CN = 818.29, ^{**} (p < .01)

2. โมเดลโครงสร้างตัวบ่งชี้จิตวิญญาณความเป็นครู ของครูสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีความ สอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์โดยมีค่าไค-สแควร์ เท่ากับ 44.53 ไม่มีนัยสำคัญ ค่า df เท่ากับ 45 เมื่อพิจารณาค่า (χ^2/df เท่ากับ 0.989 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์คือต่ำกว่า 2 นอกจากนี้ยังพบว่า ค่าดัชนี วัดระดับความกลมกลืน (GFI) เท่ากับ 0.99 ค่าดัชนีวัดระดับ ความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว (AGFI) เท่ากับ 0.95 และค่า ความคลาดเคลื่อนในการประมาณค่าพารามิเตอร์ (RMSEA) เท่ากับ 0.000 ($\chi^2 = 44.53$ df = 45 ค่า p = 0.49194 ค่า GFI = 0.99 ค่า AGFI = 0.95 ค่า RMSEA = 0.000 และค่า CN = 818.29) เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาน้ำหนัก องค์ประกอบของตัวบ่งชี้จิตวิญญาณความเป็นครู ของครูสังกัด สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เรียงลำดับจากมาก ไปหาน้อยดังต่อไปนี้ ด้านการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ (2.32) ด้านการมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีและมีความเป็นกัลยาณมิตร (2.29) ด้านการเป็นแบบอย่างที่ดี (2.23) ด้านการ มีจิตวิทยาในการสอน (2.22) ด้านความรักและศรัทธาในวิชาชีพ (2.21) ด้านการมี คุณธรรมและจริยธรรม (1.75) และด้านความผูกพันระหว่างครู กับศิษย์ (1.00) ตามลำดับ สามารถเขียนสมการโครงสร้างตัวบ่งชี้ จิตวิญญาณความเป็นครู ของครูสังกัดสำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐานได้ดังนี้ $MC = 2.32(TD) + 2.29(RF) + 2.23(BR) + 2.22(PT) + 2.21(LB) + 1.75(ME) + 1.00(BT)$ ดังภาพที่ 2

Chi-square = 44.53 , df = 45 , P-value = 0.49194 , RMSEA = 0.000

ภาพที่ 2 โมเดลตัวบ่งชี้จิตวิญญาณความเป็นครู ของครูสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

อภิปรายผลการวิจัย

1. ผลการพัฒนาตัวบ่งชี้จิตวิญญาณความเป็นครู ของครู สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า ตัวบ่งชี้ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นทุกตัว มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุดและมีความสอดคล้องในระดับมาก จึงได้คัดสรรไว้ในโมเดลความสัมพันธ์ โครงสร้าง แสดงให้เห็นว่าองค์ประกอบทั้ง 7 องค์ประกอบ คือ ความผูกพันระหว่างครูกับศิษย์ ความรักและศรัทธา ในวิชาชีพ การมีจิตวิทยาในการสอน การเป็นแบบอย่างที่ดี การมีคุณธรรม และจริยธรรม การปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ และการมี

มนุษยสัมพันธ์ที่ดีและมีความเป็นกัลยาณมิตร เป็นองค์ประกอบ ที่สำคัญของจิตวิญญาณความเป็นครู ของครูสังกัดสำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งสอดคล้องกับกรอบแนวคิด ในการวิจัยและสมมติฐานการวิจัย รวมทั้งสอดคล้องกับแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับจิตวิญญาณความเป็นครูของ กิตตินันท์ โนสุ (2557) เรื่อง องค์ประกอบและตัวบ่งชี้จิตวิญญาณ ความเป็นครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในจังหวัด ภาคเหนือตอนบน พบว่า ครูที่มีจิตวิญญาณ ประกอบด้วย การพัฒนานตนเอง ความมีเหตุผลในการปฏิบัติงาน ความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ การปฏิบัติตามจรรยาบรรณ การมีคุณธรรมและ

จริยธรรม ความรัก ศรัทธาในวิชาชีพ และการปฏิบัติการสอน และ คุชฎี โยเหลา และคณะ (2555) เรื่องประสบการณ์ของการเป็นครูผู้มีจิตวิญญาณความเป็นครู : การศึกษาเชิงปรากฏการณ์วิทยาพบว่า คุณลักษณะครูที่ดีที่มีจิตวิญญาณความเป็นครู ดังนี้ มีความตระหนักรู้ในความเป็นครู มีเป้าหมายการทำงานเพื่อเด็ก ปฏิบัติตนบนวิถีแห่งความเป็นครู และการปฏิบัติต่อเด็กด้วยความรักและเมตตา และสอดคล้องกับประกาศคณะกรรมการการคุรุสภา เรื่องสาระความรู้ สมรรถนะ และประสบการณ์วิชาชีพของผู้ประกอบวิชาชีพครู ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหารการศึกษา และศึกษานิเทศก์ ตามข้อบังคับคุรุสภาว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพ พ.ศ.2556 ในหมวด 1 ผู้ประกอบวิชาชีพครู ในสาระความรู้และสมรรถนะของผู้ประกอบวิชาชีพครูตามมาตรฐานความรู้ (คุรุสภา. 2559)

2. ผลการวิเคราะห์โมเดลตัวบ่งชี้จิตวิญญาณความเป็นครู ของครูสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานพบว่า โมเดลตัวบ่งชี้ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์มีนัยสำคัญทางสถิติทุกค่า และผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่สอง ของตัวบ่งชี้จิตวิญญาณความเป็นครู ของครูสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า ทั้ง 7 องค์ประกอบ เป็นองค์ประกอบที่สำคัญสอดคล้องกับกรอบแนวคิดการวิจัยและสมมติฐานการวิจัย ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ นิตยา พรหมพินิจ (2558) เรื่อง การพัฒนาตัวบ่งชี้คุณภาพชีวิตครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2 พบว่า ตัวบ่งชี้รวมหรือองค์ประกอบย่อยคุณภาพชีวิตครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสกลนคร เขต 2 มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ และมีความสอดคล้องเหมาะสมกับการปฏิบัติงานของครูสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานให้เหมาะสมกับจรรยาบรรณแห่งวิชาชีพ และเป็นแบบอย่างที่ดี มีคุณธรรม จริยธรรมต่อสังคมและประเทศชาติ (คุรุสภา. 2559)

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

1. จากผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันตัวบ่งชี้จิตวิญญาณความเป็นครู ของครูสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในครั้งนี้ ให้เห็นองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ที่สำคัญของจิตวิญญาณความเป็นครู ดังสมการ $MC = 2.32 (TD) + 2.29(RF) + 2.23(BR) + 2.22(PT) + 2.21(LB) + 1.75(ME) + 1.00(BT)$ ดังนั้นสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานควรนำผลการวิจัยไปเผยแพร่หรือกำหนดมาตรการให้ครูในสังกัด

นำไปใช้ในการพัฒนาตนเอง โดยพัฒนาด้านการปฏิบัติตนตามบทบาทหน้าที่ (TD) เป็นอันดับแรก ด้านการมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีและมีความเป็นกัลยาณมิตร (RF) ด้านการเป็นแบบอย่างที่ดี (BR) ด้านการมีจิตวิทยาในการสอน (PT) ด้านความรักและศรัทธาในวิชาชีพ (LB) ด้านการมีคุณธรรมและจริยธรรม (ME) และด้านความผูกพันระหว่างครูกับศิษย์ (BT) ตามลำดับ

2. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสามารถนำตัวบ่งชี้ที่พัฒนาขึ้นจากการวิจัยครั้งนี้ไปใช้ในการฝึกอบรม เพื่อเตรียมบุคลากรเข้าสู่ตำแหน่งครู และใช้สร้างแบบประเมินคุณลักษณะความมีจิตวิญญาณความเป็นครู ของครูสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

3. คณะครุศาสตร์หรือศึกษาศาสตร์ ควรนำผลการวิจัยไปใช้พัฒนาหลักสูตรการผลิตครู และจัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อปลูกฝังให้นักศึกษามีจิตวิญญาณความเป็นครู

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับการสร้างแบบวัดหรือแบบประเมินจิตวิญญาณความเป็นครู ของครูสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ทั้ง 135 ตัวบ่งชี้ เพื่อให้หน่วยงานต้นสังกัดหรือผู้บริหารใช้เป็นเครื่องมือในการประเมินคุณลักษณะของครู และเพื่อให้ครูใช้ในการพัฒนาตนเอง

2. นำองค์ประกอบหลักทั้ง 7 องค์ประกอบที่ได้รับจากการทดสอบในงานวิจัยนี้ใช้เป็นแนวทางในการสร้างหลักสูตรเพื่อพัฒนาคุณลักษณะครูที่มีจิตวิญญาณความเป็นครูของครูประจำการ โดยการอบรม สัมมนาด้านจิตวิญญาณความเป็นครู หรือใช้เป็นเกณฑ์มาตรฐาน ในการวัดแนวความเป็นครูของนักศึกษาในหลักสูตรครุศาสตร์หรือศึกษาศาสตร์

เอกสารอ้างอิง

- กัลยา วานิชย์บัญชา. (2551). *หลักสถิติ*. กรุงเทพฯ : ธรรมสาร.
- กิตตินันท์ โนสุ. (2557). *องค์ประกอบและตัวบ่งชี้จิตวิญญาณความเป็นครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในจังหวัดภาคเหนือตอนบน*. ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต. นครราชสีมา : มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล.
- ครูสภา. (2559). *ประกาศคณะกรรมการครูสภา เรื่องสาระความรู้ สมรรถนะ และประสบการณ์วิชาชีพของผู้ประกอบวิชาชีพครู ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหารการศึกษา และศึกษานิเทศก์ ตามข้อบังคับคุรุสภา ว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพ พ.ศ. 2556*. สืบค้นเมื่อ กุมภาพันธ์ 2559, จาก <http://www.ksp.or.th>.
- ดุขฎิโยเลลา และคณะ. (2555). *ประสบการณ์ของการเป็นครูผู้มีจิตวิญญาณความเป็นครู : การศึกษาเชิงปรากฏการณ์วิทยา*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ทองหล่อ วงษ์ธรรมมา. (2555). *ปรัชญาพื้นฐานการศึกษา*. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- นิตยา พรหมพินิจ (2558). การพัฒนาตัวบ่งชี้คุณภาพชีวิตครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากลนคร เขต 2. *วารสารมหาวิทยาลัยนครพนม*. 5(3), 42-47.
- พัชนี สมกำลัง. (2556). *จิตวิญญาณของผู้นำทางการพยาบาล ฟอเรนซ์ ไนติงเกล*. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วาโร เฟิงสวัสดิ์. (2551). *วิธีวิทยาการวิจัย*. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2555). *ยอดครูผู้มีอุดมการณ์ โครงการตามรอยเกียรติยศครูผู้มีอุดมการณ์และจิตวิญญาณความเป็นครู พ.ศ.2554*. กรุงเทพฯ : ศาสนา.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2553). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 พ.ศ. 2555-2559*. กรุงเทพฯ : สหมิตรพรินต์ติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

Translated Thai References

- Nosu, K. (2014). *Factor and Indicators of spirituality of teachers under Offices of Educational Service Areas in upper Northern provinces* (Unpublished doctoral dissertation). Vongchavalitkul University, Nakhon Ratchasima, Thailand. [in Thai]
- Office of the Basic Education Commission. (2012). *The top teachers who had ideals: The trace of fame of teachers and teacher's spirituality project in year 2011*. Bangkok : Sassana Publishing House. [in Thai]
- Office of the National Economics and Social Development Board. (2010). *The National Social and Economic Development Plan, No. 11 (2012-2016)*. Bangkok : Sahamitr Printing and Publishing, Co., Ltd. [in Thai]
- Phengsawat, W. (2008). *Research methodology*. Bangkok : Suwiriyan Publisher. [in Thai]
- Promptit, N. (2015). The development of quality of life indicators of teachers under the Office of Sakon Nakhon Primary Education Service Area 2. *Nakhon Phanom University Journal*, 5(3), 42-47. [in Thai]
- Somkumlung, P. (2013). *The spirituality of the nursing leader - Florence Nightingale*. Bangkok : Chulalongkorn University Printing House. [in Thai]
- The Teachers' Council of Thailand. (2016). *The Announcement of the Board of Teachers' Council of Thailand on Knowledge, Competency, and Teaching Experience of Those Whose Career Being Teacher, School Administrator, Educational Administrator and Educational Supervisor According to the Council's Regulations of Teaching Profession Standards B.E. 2556 (2013)*. Retrieved in February 2016, from <http://www.ksp.or.th>. [in Thai]
- Vanichbuncha, K. (2008). *Principle of statistics*. Bangkok : Thammasarn Publisher. [in Thai]
- Wongthamma, T. (2012). *Philosophy of educational foundations*. Bangkok : Odeon Store. [in Thai]
- Yolao, D. et al. (2012). *Experience of being spiritual teachers: A phenomenological study*. Bangkok : Srinakharinwirot University. [in Thai]